

Saules krāsniņas un debesu kvieši: purva purenes un pavasara mazpurenītes

Publicēts: 28.03.2025.

[Novada dabas bagātības](#)

[Uzzini un ieraugi dabā!](#)



Purva purene. Foto: Pixabay

Atlido gājputni, mostas taureņi, plaukst koki un saule silda arvien spēcīgāk. Atsaucoties tās aicinājumam, malu malās parādās pavasara ziedu saulītes. Visi pazīst pienenes, daudzi prot atrast dabā zeltstarītes un dzeltenās vizbulītes, bet šoreiz iepazīsim vēl divas dzelteno pavasara ziedu sugas – purenes un mazpurenītes.

Augs prot izmanto fizikas likumus

Gaujas upes, grāvju un kanālu krasti pašlaik rotājas ar purva pureņu ziediem. Leknus, līdz 0,5 m lielus pudurus ar tumši zaļajām apaļīgām lapām vainago zeltaino ziedu kroņi. Pureņu ziedi spīd saules gaismā, un tā nav tikai tēlainā frāze. Ziedlapiņas tiešām ir it kā lakotas, pārklātas ar gaismu atstarojošo šūnu slāni. Pateicoties zieda blōdveida formai, no ziedlapiņām atstarotie saules stari fokusējas zieda centrā, efektīvi uzsildot to augstāk par gaisa temperatūru. Iznāk, ka daba izgudroja "saules krāsni" jau ilgi pirms cilvēks apguva fizikas likumus par gaismu. Dzestrajos pavasara rītos purenes šādi pievilina pirmos kukaiņus, kuri labprāt sildās zeltainajās ziedu blōdiņās, pie reizes apputeksnējot augu.

Šī nav vienīgā purenes viltība: ja uzmanīgi apskata zaļo puduri, var pamanīt, ka ūdenī iegremdētajām lapām ir sarkanīga nokrāsa. Sarkanās krāsvielas labāk uztver ūdenī izkliedēto saules gaismu, kas palielina purenes enerģijas krājumus. Kad ūdens līmenis krītas vai krūmiņš paaugus, lapas, nonākot gaisā, atkal kļūst tumši zaļas.

Apbrīnojot purenes, jāatceras, ka visas šo augu daļas ir indīgas. Cilvēki ar jutīgu ādu, plūcot ziedus, var iegūt ķīmisko apdegumu no pureņu sulas. Mūsu senči labi pazina purenes, izmantoja tās dzijas krāsošanai. Bada gados arī tikuši ēsti pureņu jaunie dzinumi un sakneņi – novārot sālsūdenī, indīgās vielas sadalās. Applaucējot auga ziedpumpurus un marinējot tos etiķi, tiekot iegūta kaperiem līdzīga garšviela, tā sauktie “vācu kaperi”.

Ziedēšanas laikā pat bebris iet ar likumu

Ne tik slavena ir purenes “mazā māsiņa”, pavasara mazpurenīte. Pirmajā mirklī tā atgādina miniatūru, pie zemes pieplakušu pureni. Apskatot tuvāk, redzams, ka tas ir pavisam cits augs: purenei ir tikai 4–5 ziedlapiņas, visas vienādas un apaļīgas, bet mazpurenītes slaidās ziedlapiņas sakārtotas divās rindās ar trim kauslapiņām vienā rindā un 8–12 vainaglapiņām otrajā. Purenēm nepieciešama pārmitra augsne un pat stāvošs ūdens, bet mazpurenītes ir daudz pieticīgākas, tās aug arī mežmalās, parkos, krūmājos un vienkārši ēnainās vietās.



Pavasara mazpurenīte. Foto: Pixabay

Arī mazpurenīte saulainā dienā žilbina garāmgājējus ar spīdošiem ziediem, kas silda paši sevi, bet mazpurenīte bieži aug arī ēnā, kur saules krāsniņas nedarbojas – tādus ziedus kukaiņi labprāt neapmeklē. Ēnā augošiem ziediem sēklas parasti neveidojas. Mazpurenīte atrisina problēmu, veidojot lapu žāklēs iegārenus gaišus vairpumpurus. Atdaloties no auga, tie viegli iesakņojas un veido jaunas mazpurenišu audzes. Laksti vasaras sākumā nožūst un lietūs vairpumpurus viegli atdala. Stipras lietavas mēdz sanest tos kopā, dažreiz pat veidojot čupiņas. Mūsu senči šo dabas dāvanu savāca un lietoja pārtikā, noturot to par “debesu kviešiem”. No mazpurenes ir radušies nostāsti par kviešu lietiem.

Jāpiemin, ka mazpurenītes tomēr ir indīgas, un, lai gan tās ir bagātas ar C vitamīnu, prātīgāk būtu to iegūt no citiem pavasara augiem. Mazpurenišu indīgums pieaug ziedēšanas laikā. Bebris to zina, un lai gan tiem garšo šie augi, ziedošus tie pat neaiztiek.

Marina Šilīna, bioloģe, ornitoloģe un dabas parka "Piejūra"

Autors: pārzinātāja

<https://www.adazunovads.lv/lv/jaunums/saules-krasinās-un-debesu-kviesi-purva-purenes-un-pavasara-mazpurenites>